

УДК 37.013

Тетяна АНДРЮЩЕНКО

*доктор педагогічних наук,
завідувач кафедри дошкільної освіти та професійного розвитку педагогів
КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної
освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»,
м. Черкаси, Україна
e-mail: antatko@ukr.net*

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДНЗ З ПИТАНЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ

У статті доведено необхідність визначення питання збереження здоров'я дошкільників одним із пріоритетних аспектів підготовки майбутніх вихователів. Презентовано модель підготовки студентів до формування в дітей здоров'язбережувальної компетентності, яка складається з чотирьох компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивного, процесуального, рефлексивного. Розкрито форми і методи навчання студентів.

Доведено, що цілеспрямована підготовка майбутніх вихователів буде сприяти їхній професійній самореалізації і стимулювати прагнення до здорового способу життя.

Ключові слова: майбутні вихователі дошкільних навчальних закладів, діти дошкільного віку, здоров'я, здоров'язбережувальна компетентність, анкетування, спецкурс, інтерактивне навчання студентів.

Здоров'я підростаючого покоління правомірно розглядається не лише, як найбільша соціальна цінність, а й вирішальний чинник економічного розвитку, конкурентоспроможності держави. Тому на сучасному етапі розвитку суспільства проблема збереження здоров'я дітей є пріоритетним напрямом діяльності держави. Незаперечним є факт, що провідну роль у процесі засвоєння дітьми дошкільного віку правил здорового способу життя, формування в них ціннісного ставлення до власного здоров'я відіграють дорослі – їх вчинки, стосунки. Дошкільники схильні наслідувати поведінку, підтримувати оцінку подій, речей тих людей, які викликають у них любов і користуються авторитетом: батьків і вихователів. Тому дорослі мають володіти певним рівнем знань щодо основ здоров'я, методики формування у дітей ціннісного ставлення до здоров'я, здоров'язбережувальної компетентності. Виходячи з вищесказаного, одним із пріоритетних аспектів підготовки майбутніх вихователів у вищих навчальних закладах є питання збереження здоров'я дітей дошкільного віку, формування в них здоров'язбережувальної компетентності.

Різні аспекти підготовки фахівців дошкільної освіти представлені в дослідженнях сучасних вчених: підготовка вихователів до розвитку мовлення у дітей (А. Богуш, Н. Гавриш, О. Трифонова), підготовка вихователів до організації еколого-дослідницької діяльності дітей в природі (Н. Лисенко, З. Плохій, Н. Глухова). Межують з проблематикою статті роботи Т. Книш (валеологічна підготовка майбутніх вихователів) і В. Нестеренко (підготовка майбутніх педагогів до виховання у дошкільників навичок здорового способу життя). Однак проблема підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до формування у дітей здоров'язбережувальної компетентності не була предметом дослідження українських вчених.

Мета статті – проаналізувати обізнаність майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у сфері збереження здоров'я. Презентувати модель підготовки студентів до формування в дошкільників здоров'язбережувальної компетентності. Розкрити її структуру. Визначити ефективні форми і методи навчання студентів, що сприятимуть їхній професійній самореалізації в напрямі

збереження здоров'я дошкільників і стимулюватимуть прагнення до здорового способу життя.

Одним із пріоритетних завдань сучасної дошкільної освіти є виховання здорової особистості, здатної в повній мірі реалізувати свої фізичні, інтелектуальні, моральні та духовні можливості. Важливою умовою забезпечення зазначеного є відповідна професійна діяльність педагогів, яка за визначенням Л. Омельченко і О. Омельченко, має бути «спрямована на збереження і зміцнення здоров'я дитини, формування у неї стійкої мотивації на здоровий спосіб життя, запобігання негативним впливам навчального процесу» [2, 25].

Необхідність акцентуації на цілеспрямованій підготовці майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до здоров'я-збережувальної діяльності, формування у дошкільників здоров'язбережувальної компетентності викликана розумінням того, що педагог, який навчає дітей основам здоров'я, має бути взірцем культури здоров'я, компетентним у питаннях здоров'язбереження, подавати приклад здорового способу життя. «Якщо людина стане носієм ідеї здоров'я як основного життєвого пріоритету, то і саме життя буде плідним, здоровим та довготривалим» [3, 88].

З метою підтвердження актуальності проблеми майбутнім вихователям дошкільних навчальних закладів було запропоновано взяти участь в анкетуванні. Аналіз відповідей студентів на 1 запитання анкети показав, що дати визначення поняттям «здоров'я», «компетентність», «здоров'язбережувальна компетентність», «здоровий спосіб життя», «здоров'язбережувальне середовище» їм було достатньо складно. Найбільш повно майбутні вихователі розкрили поняття «здоров'я» і «здоровий спосіб життя», хоч і їх не можна назвати вичерпними. Серед правильних відповідей на це запитання були такі: «здоров'я» – це «гармонійний фізичний, психічний і духовний стан людини» (32,6%), «позитивне сприйняття життя, відсутність хвороб і душевних проблем» (15,6%), «здоров'я – радісна зустріч кожного дня життя» (3%).

Певною мірою розкрили зміст поняття «здоровий спосіб життя» 69,0% респондентів. На їхню думку, здоровий спосіб життя характеризується відсутністю шкідливих

звичок, заняттями фізкультурою та правильним харчуванням.

Поняття «компетентність» було досить складним для розуміння майбутніх педагогів. У більшості випадків (64,3%) вони давали дуже коротку відповідь, обмежували суть поняття рамками «обізнаність», «знання про щось», «усебічний розвиток». 35,7% респондентів взагалі не змогли дати відповідь.

Розкриваючи зміст поняття «здоров'язбережувальна компетентність», 53,5% студентів дали неповну відповідь, пояснивши, що це «знання про те, як треба берегти здоров'я», «обізнаність у збереженні здоров'я», «знання про те, якого способу життя треба дотримуватися, щоб не хворіти», «знання засобів для збереження здоров'я». 16,8% респондентів відзначили діяльнісний аспект компетентності. Вони зазначили, що це «вміння застосовувати у житті знання про збереження здоров'я». 29,7% – не змогли пояснити поняття «здоров'язбережувальна компетентність». Сутність поняття «здоров'язбережувальне середовище» не розкрили 35,7% опитаних, оскільки не зовсім його розуміли.

Майбутнім вихователям пропонувалося дати відповіді на блок запитань щодо чинників, які сприяють фізичному, соціальному, психічному і духовному здоров'ю. Найбільш вагомими, за їхніми міркуваннями, чинниками збереження фізичного здоров'я (2 запитання) є такі: спорт (62,5%), фізичні вправи (85,7%), ходьба (51,8%), харчування (92,8%), активне життя (64,3%), загартування (91,0%), активний відпочинок (51,8%), повноцінний сон (57,1%), довколишнє середовище (26,8%), здоровий спосіб життя (96,4%), гігієнічні навички (87,5%), рухливі ігри (44,6%), сонце (69,6%), повітря (85,7%), вода (91,0%), здорова їжа (75,0%) тощо.

Визначити чинники, що мають вплив на соціальне здоров'я (3 запитання), майбутнім вихователям виявилось досить складно. Серед небагатьох чинників були названі такі: реалізація себе як особистості (37,5%), умови життя (57,0%), моральні норми (48,2%), фінансове забезпечення (58,9%), позитивний клімат у сім'ї (55,4%), соціальне середовище (73,2%), здоровий спосіб життя (51,8%), виховання (21,4%) тощо. Однак 32,1% респондентів утрималися від відповіді на це запитання.

Щодо чинників, які сприяють збереженню психічного і духовного здоров'я (4 запитання), то майбутні педагоги відповіли: душевний спокій (60,7%), повага (51,8%), комфортне навколишнє середовище (55,3%), внутрішня гармонія (26,8%), рівновага (42,8%), віра в найкраще (60,7%), виховання (19,6%), тактовні люди навколо (39,3%), всебічний розвиток людини (42,8%), толерантність (75,0%), здорова сім'я (71,4%), взаєморозуміння (92,8%), позитивні емоції (96,4%), позбавлення себе від негативу (46,4%), духовний саморозвиток (35,7%). Не змогли дати відповідь на це запитання 10,7% опитуваних.

Аналіз отриманих відповідей дав змогу дійти висновку, що студенти в більшій мірі володіють інформацією щодо чинників, що сприяють фізичному здоров'ю. Потребує додаткової корекції їхній рівень обізнаності щодо чинників, які забезпечують збереження соціального, психічного і духовного здоров'я.

Відповідаючи на 5 запитання анкети «Які життєві навички сприяють збереженню здоров'я?», майбутні вихователі виділили такі: «дотримання режиму дня» (62,5%), «відсутність шкідливих звичок» (76,8%), «вміння налагоджувати стосунки з людьми» (41,0%), «заняття на спортивних тренажерах» (26,8%), «проведення загартування» (48,2%), «взаєморозуміння» (16,1%) тощо. Більшість із них також стосується фізичного здоров'я. Як зрозуміло із наведених прикладів, ніхто з респондентів не визначив увесь комплекс життєвих навичок, які сприяють фізичному, соціальному, психічному та духовному здоров'ю. Тому одним із напрямів навчання має бути підготовка майбутніх вихователів до формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку і безпосередньо життєвих навичок, що сприяють фізичному, соціальному, психічному і духовному здоров'ю.

Корисними для студентів були запитання анкети, що стосувалися методів, які доцільно використовувати для мотивації дітей на здоровий спосіб життя (6 запитання); надання дітям знань про здоров'я і здоровий спосіб життя (7 запитання); закріплення дітьми здоров'язбережувальних життєвих навичок (8 запитання). Для мотивації дітей вони пропонували використовувати бесіди (64,3%),

заохочення (41,4%), перегляд відеофільмів (12,9%), приклад дорослих (75,7%), спортивні змагання (17,1%), спостереження (7,1%), фізичні вправи (15,7%), загартування (5,7%). Однак 11,4% майбутніх педагогів не назвали методів, за допомогою яких можна мотивувати дошкільників на здоровий спосіб життя.

Для надання дітям знань про здоров'я і здоровий спосіб життя, на думку респондентів, доцільно використовувати такі методи: бесіди (82,8%), розповіді (75,7%), перегляд відеофільмів (17,1%), читання художньої літератури (64,4%), ситуації (15,7%), дидактичні ігри (87,1%), показ ілюстрацій (37,1%), рухливі ігри (7,1%). Однак 10,5% осіб утрималися від відповіді.

З метою закріплення дітьми здоров'язбережувальних життєвих навичок, майбутні педагоги пропонували використовувати тести (8,5%), бесіди (21,4%), дидактичні ігри (92,8%), розгляд ілюстрацій (24,3%), сюжетно-рольові ігри (82,8%), моделювання ситуацій (84,2%), фізкультхвилинки (32,8%), загартування (77,1%), розваги (88,5%), спортивні свята (68,6%). Не відповіли на це запитання 12,8% опитаних. Отже, зазначимо, що майбутні вихователі певною мірою орієнтуються у тому, які методи доцільно використовувати на кожному етапі формування у дошкільників здоров'язбережувальної компетентності, але наявні знання потребують поглиблення, систематизації і конкретизації.

Проведене анкетування підтвердило потребу у цілеспрямованій підготовці майбутніх вихователів до діяльності з формування в дошкільників здоров'язбережувальної компетентності. Ми прагнемо, як зазначає Н. Гавриш, «допомогти людині у процесі розвитку її особистості накопичити й активізувати свою внутрішню енергійну силу для доцільного використання її на благо себе і оточуючих, формування в педагогів нового педагогічного мислення. Не зробити за дитину, але активізувати її внутрішні резерви, створити умови для саморуку» [1, 7].

Нами було розроблено модель підготовки майбутніх вихователів до діяльності з формування в дошкільників здоров'язбережувальної компетентності, яка складається з таких взаємопов'язаних структурних компонентів:

- мотиваційно-ціннісного (формування свідомої спрямованості на професійну діяльність з формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку, усвідомлення майбутнім педагогом ідей збереження здоров'я);
- когнітивного (наявність системи знань, засвоєння яких забезпечує теоретичну готовність майбутнього вихователя до діяльності з формування у дошкільників здоров'язбережувальної компетентності);
- процесуального (наявність системи умінь, оволодіння якими є необхідним чинником реалізації професійної діяльності з формування у дітей здоров'язбережувальної компетентності);
- рефлексивного (здатність проводити аналіз, осмислення, самоаналіз діяльності, корекцію результатів власної діяльності з формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку).

Таким чином, першочерговим завданням підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів є стимулювання у них позитивної мотивації до здоров'язбережувальної професійної діяльності, формування у кожного студента ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я дітей, усвідомлення пріоритетності здорового способу життя і сприйняття здоров'язбережувальної компетентності як його основи. Вмотивованість майбутніх педагогів проявляється в прагненні до оволодіння методикою формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку, зацікавленості в отриманні нової інформації, бажанні реалізувати набуті знання.

Одним з важливих аспектів підготовки майбутніх вихователів до формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку є опора на їхній життєвий досвід. Ретроспективний аналіз життєвого досвіду майбутніх вихователів дає їм можливість аналізувати своє ставлення до здоров'я, власний спосіб життя, підкреслює значимість підтримки і збереження свого здоров'я та здоров'я оточуючих. Однак, ми впевнені, що недостатньо тільки позитивної мотивації і прагнення до активізації діяльності з формування у дошкільників здоров'язбережувальної компетентності. Ефективність педагогічної діяльності у зазначеному аспекті забезпечується також цілеспрямованою організацією системи

науково-методичної роботи з майбутніми вихователями. Вона реалізується за допомогою різноманітних форм і методів навчання студентів: лекцій, бесід, консультацій, семінарів-практикумів, тренінгів, Інтернет-заходів, навчально-педагогічних ігор (ділових і рольових), аналізу педагогічних ситуацій тощо.

Вирішенню заявленої проблеми також сприяє впровадження підготовленого автором даної статті спецкурсу з підготовки майбутніх вихователів до формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку. В рамках спецкурсу студенти опановують теоретичну основу проблеми, вчать підбирати адекватні форми і методи організації освітнього процесу з дітьми, спрямованого на формування у них здоров'язбережувальної компетентності, організовувати розвивальне середовище для закріплення життєвих навичок, які сприяють збереженню фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я.

Спецкурс передбачає світоглядне переосмислення пріоритетів у вихованні дітей, спрямовує на розуміння здорового способу життя, існування та діяльності людини в гармонії з навколишнім світом.

Мета спецкурсу – створення умов для підготовки майбутніх педагогів до формування в дошкільників здоров'язбережувальної компетентності.

Завдання спецкурсу:

– *Систематизувати знання щодо:*

- здоров'язбережувального змісту дошкільної освіти;
- методики формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку;
- життєвих навичок, що сприяють збереженню фізичного, соціального, психічного і духовного здоров'я особистості;
- побудови освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі на основі компетентісного підходу.

– *Сформувати вміння (навички):*

- розкривати сутність поняття «здоров'я», враховувати вимоги до формування його складових у роботі з дошкільниками;
- використовувати компетентісний підхід в процесі навчання дошкільників основам здоров'я;
- визначати наявний рівень сформованості здоров'язбережувальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку;

- формувати у дітей життєві навички, які сприяють збереженню фізичного, соціального, психічного і духовного здоров'я.
- *Посилити мотивацію до:*
  - самореалізації;
  - створення здоров'язбережувального середовища в дошкільних навчальних закладах;
  - аналізу та рефлексії;
  - креативності;
  - інноваційності.

Розкриємо змістове наповнення спецкурсу. Наведемо тематику лекцій, які були запропоновані майбутнім педагогам: «Компетентісний підхід до формування здоров'я дошкільників», «Здоров'язбережувальна компетентність дошкільників: умови формування», «Ціннісне ставлення до власного здоров'я – основа здорового способу життя», «Життєві навички, необхідні для формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників». Тема семінарського заняття: «Насичення здоров'язбережувальним змістом різних видів діяльності дітей». Теми практичних занять: «Технології збереження фізичного здоров'я дітей», «Розробка навчальних завдань для формування життєвих навичок, що сприяють фізичному, соціальному, психічному і духовному здоров'ю», «Аналіз форм і методів навчання, що сприяють формуванню здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку», «Визначення у дошкільників рівня сформованості здоров'язбережувальної компетентності».

Дієвим є проведення семінарів-практикумів та тренінгів для ознайомлення студентів з методикою формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку:

– *семінари-практикуми:* «Форми організації освітнього процесу з формування в дошкільників здоров'язбережувальної компетентності», «Різновиди здоров'язбережувальних технологій в сучасній дошкільній освіті», «Здоров'я та фізичний розвиток дитини», «Взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї в процесі формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку». Під час семінарів-практикумів учасники вчать в доступній формі знайомити дітей з чинниками, що сприяють збереженню здоро-

в'я, добирати доцільні форми і методи роботи з формування у дітей здоров'язбережувальної компетентності, створювати спокійну, доброзичливу обстановку в групі для збереження психічного здоров'я дітей, спрямовувати батьків на забезпечення умов для збереження фізичного, соціального, психічного і духовного здоров'я дітей.

– *тренінги:* «Формування у дошкільників здоров'язбережувальних життєвих навичок», «Набуття дітьми досвіду здорового способу життя в різних видах діяльності».

– *індивідуальні і групові консультації:* «Здоров'язбережувальні технології: методичні рекомендації щодо впровадження», «Комплексний підхід до оздоровлення дошкільників», «Довірче спілкування: передумови формування позитивних взаємин», «Моделювання емоційно збагачених виховних ситуацій», «Рухлива гра – ефективний спосіб збереження здоров'я дітей», «Здоров'язбережувальний ефект музики» тощо.

Навчання майбутніх вихователів було орієнтовано на підвищення рівня знань і розширення уявлень про здоров'я та його складові (фізичне, психічне, духовне, соціальне); розуміння специфіки виховання культури здоров'я в дошкільників. У студентів формували усвідомлення, що для зміцнення здоров'я вихованців дошкільних навчальних закладів необхідно будувати навчально-виховний процес у такий спосіб, щоб при цьому цілковито впроваджувався принцип оздоровлення.

Таким чином, маємо зазначити, що запропонована модель підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до формування в дітей здоров'язбережувальної компетентності забезпечить їм можливість не тільки засвоїти специфічні знання здоров'язбережувального змісту, форми і методи формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку, а й навчитися використовувати їх на практиці. Це буде сприяти їхній професійній самореалізації в зазначеному напрямі і стимулювати прагнення до здорового способу життя.

Предметом наших подальших пошуків виступає дослідження педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Список використаних джерел

1. Гавриш Н. Формування основ педагогічного мислення в майбутніх вихователів дошкільних закладів / Н. В. Гавриш // Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. Випуск 16. — Глухів : Вид-во ГНПУ ім. О. Довженка, 2010. — С. 7—10.
2. Омельченко Л. П. Здоров'ятворча педагогіка / Л. П. Омельченко, О. В. Омельченко. — Х. : Вид. група «Основа», 2008. — 205 с.
3. Смирнов И. Н. Здоровье человека как философская проблема / И. Н. Смирнов // Вопросы философии. — 1985. — № 7. — С. 83—93.

References

1. Havrysh N. (2010). Formyivannia osnov pedagogichnogo myslennia v maibytynikh vykhovateliv doshkilnykh zakladiv [Formation of the grounds of pedagogical thinking in future teachers of preschool establishments]. *Visnyk Hlukhivskogo derzhavnogo pedagogichnogo universytetu. Seriiia : Pedahohichni nauky — Newsletter of Hlukhiv state pedagogical university*, 16, 7—10 [in Ukrainian].
2. Omelchenko L. P. (2008). Zdrovyatvorcha pedagogika [Health-creating pedagogy]. — Kharkiv : «Osnova» [in Ukrainian].
3. Smirnov I. N. (1985). Zdrove cheloveka kak filosofskaya problema [Human's health as philosophical problem]. *Voprosy filosofii – Questions of philosophy*, 7, 83–93 [in Russian].

Андрющенко Т. Повышение качества профессиональной подготовки будущих воспитателей дуз по вопросам сохранения здоровья детей

В статье доказана необходимость определения проблемы сохранения здоровья дошкольников одним из приоритетных аспектов подготовки будущих воспитателей. Презентована модель подготовки студентов к формированию у детей здоровьесберегающей компетентности, которая состоит из четырёх компонентов: мотивационно-ценностного, когнитивного, процессуального, рефлексивного. Раскрыты формы и методы обучения студентов.

Доказано, что целенаправленная подготовка будущих воспитателей будет содействовать их профессиональной самореализации и стимулировать стремление к здоровому образу жизни.

Ключевые слова: будущие воспитатели дошкольных учебных заведений, дети дошкольного возраста, здоровье, здоровьесберегающая компетентность, анкетирование, спецкурс, интерактивное обучение студентов.

Andriushchenko T. Improvement of the quality of professional training of future teachers of pee on the questions of maintaining children's health

The article highlights the most important state problem of nowadays – maintaining and strengthening growing generation's health. It underlines the necessity to determine questions of maintaining preschoolers' health, to form health-keeping competence as one of the priority aspects of future teachers' training in higher educational establishments. The topicality of the above given is proved by the analysis received from the results of survey.

The article presents the model of future teachers' training as for the formation of health-keeping competence in preschool children. This competence consists of four interrelated structural components: motivational and valuable, cognitive, procession, reflexive.

The accent is made on the expediency of organization a system of scientific-methodical work with future teachers, which is realized with the help of various forms and methods of teaching students.

The arguments as for the expediency of involvement of the special course of future teachers' preparation for formation of health-keeping competence in preschool children, prepared by author of the given article, are given. It is announced that during the course students will know theoretical background of the problem, learn how to choose forms and methods of organization of educational process, aimed on formation of health-keeping competence, organize developing environment to strengthen health-keeping life skills.

It is proved that task-oriented preparation of future teachers for the formation of health-keeping competence in preschool children will facilitate their professional self-realization in the given direction and stimulate their ambitions to the healthy way of life.

Key words: future teachers of preschool educational establishments, preschool children, health, health-keeping competence, survey, special course, interactive education of students.

Стаття надійшла до редколегії 10.09.2017